

'संपर्कात राहणे की ऋणानुबंध टिकवणे?'

"To be in the contact or to remain connected."

आपल्या रोजच्या जीवनात आपण सहजपणे एक वाक्य बोलत असतो, "अमुक एक व्यक्ती माझ्या contact मध्ये आहे. सहज कोणी विचारलं, "अरे तो दिसत नाही आजकाल ?" सहजपणे बोललं जातं, "आजकाल काही त्याचा contact नाही."

Contact अथवा संपर्क, आपण ह्या न त्या रीतीने कोणत्याही ओळखीच्या व्यक्तीच्या संपर्कात राहत असतो. हा contact अथवा संपर्क प्रत्यक्ष भेटीत किंवा दूरध्वनीद्वारे, पत्रव्यवहारामार्फत, mail द्वारे. ह्या सगळ्या पलीकडे आजकाल social media इतका active आहे की whatsapp, telegram, instagram, linked in इ समाज माध्यमामार्फत प्रत्येक व्यक्ती एकमेकांशी संपर्कात राहण्याचा प्रयत्न करते. माणूस हा समाजप्रिय प्राणी आहे. मात्र अश्या सहज उपलब्ध असलेल्या समाज माध्यमामार्फत एकमेकांच्या संपर्कात राहण्याची आस जास्तच बळावली आहे, ती इतकी की त्याचा अतिरेक होण्याची पाळी आली आहे. ह्या स्वस्त आणि मस्त social contact ची सुरुवात Hi, Hello पासून सुरु होऊन नित्यनियमाने Good morning च्या मेसेज पर्यंत कधी पोहोचते हे कळतही नाही. त्यात whatsapp आणि facebook सारख्या प्रभावी समाज माध्यमांमुळे प्रत्येकाच्या आवडीनिवडी share केल्या जातात आणि साहजिकच समान आवडीच्या लोकांचा ग्रुप बनतो. ह्या ग्रुप मध्ये प्रथमतः सगळे सजगतेने सहभागी होतात. नंतर मात्र हळूहळू स्वारस्य कमी होते. अश्या रीतीने contact अथवा समोर जणू दैनंदिन जीवनाचा जणू भागच बनून गेलाय. मग सण, विशेष दिवस, वाढदिवस, स्वातंत्रदिनासारखे महत्वाचे दिवस अश्या दिवशी शुभेच्छांचा वर्षाव आणि मग ते करताना तितकाच 'कोरडा' सहभाग पण असतो.

खरं तर संपर्क हा प्रत्यक्ष भेटीतला परिणामकारक असू शकतो. प्रत्यक्ष भेटीत शब्दाद्वारे भावना व्यक्त होत असतात. काही वेळा मौनात असून सुद्धा डोळ्याद्वारे आणि आधाराच्या स्पर्शाने खूप परिणामकारकपणे भावना व्यक्त होतात. एखाद्या कसोटीच्या वेळी अथवा दुःखद प्रसंगात कोणी मायेचा स्पर्श अथवा आधाराचा हात दिला तरी दिलासा मिळतो आणि शब्दांची गरज भासत नाही.

"Any virtual contact can not take place of direct human contact with the people at every level of the life."

बऱ्याच कालावधीनंतर भेटलेल्या आप्तेश्ट अथवा मित्राच्या मिठीत शिरताना इतकं छान वाटत की ती स्पर्शाची भावना अथवा आश्वासक हातांची मिठी, जणू शब्दांच्या पलीकडील भावना व्यक्त करते.

Contact अथवा संपर्क ह्याचे एवढे महत्त्व असताना पण 'contact' आणि 'connectedness' ह्यात मोठा फरक आहे. कॉन्टॅक्ट अथवा समोर साधताना त्यात बऱ्याच वेळा औपचारिकता असण्याची शक्यता असते. भावनेचा अभाव आणि प्रेम, जिऱ्हाळा ह्याची कमतरता असते. त्यातच whatsapp, facebook, instagram, telegram अश्या सहज आणि सोप्या उपलब्ध समाज माध्यमांचा इतका अतिरेक झालाय की त्यात भावनेचा लवलेशही नसतो. Facebook ह्या प्रभावशाली समाज माध्यमांचा जनक मार्क झुकेरबर्ग ह्याचे मत आहे -

"Facebook was not originally created to be company. It was built to accomplish a social mission to make the world more open and connected."

- Mark Zuckerberg

Connectedness हे जणू फक्त संपर्काचा भाग नसून दोन व्यक्ती प्रेम, जिऱ्हाळा अथवा नात्याने जोडल्या जातात. ते नाते पिता पुत्रांचे, माय लेकींचे, बंधुभावाचे, भावाबहिणीचे अथवा निखळ मैत्रीचे असू शकते. कदाचित ते नाते गुरू शिष्याचे, प्रियकरांचे, पती पत्नीचे असू शकते. नाते कोणतेही असो मात्र त्यात connectedness असला की जिऱ्हाळा, आंतरिक प्रेम असते आणि हे connection एका भावनिक पातळीवर जपले जाताना त्यात ऋणानुबंध जपले जातात.

Emotional connection हा नात्यातील महत्वाचा घटक होय. प्रत्येक व्यक्ती शिक्षणासाठी अथवा उमेदीच्या काळात व्यवसाय, नोकरीच्या निमित्ताने आपल्या मूळ गावापासून आणि नातेवाईकांपासून दूर जातो. ती व्यक्ती कितीही दूर गेली तरी गतकाळातील स्मृती आणि नातेवाईक, आप्तजनांशी ऋणानुबंध ह्यामुळे मूळ गावाशी आणि आप्तजनांशी भावनिक दृष्ट्या जोडला गेलेला असते. त्यामुळे त्यांचा गावाशी आणि प्रियजनांशी असलेला संपर्क हा औपचारिक स्वरूपाचा नसून ते जणू दोन आत्म्यांचे मीलन असते. हा मायेचा ओलावा, आत्मीयता म्हणजेच 'connectedness'.

वृद्धापकाळात व्यक्ती आयुष्यातील संध्याछाया अनुभवत असताना, गात्रे शिथिल झालेली असतात. शारीरिक आणि मानसिक कामजोरीमुळे माणसं भावनाविवश असतात. अश्या वेळी ह्या व्यक्तींना मुलं, मुली, लेकी, सुना, नातवंड आणि आप्तजन ह्यांचा सहवास हवा असतो. त्यांना भेटवस्तू, ऐहिक सुखाच्या वस्तू अथवा materialistic things मध्ये काही रुची नसते. त्यांना अश्या वेळी प्रेम, जिऱ्हाळा, ममता, माया अश्या सकारात्मक भावनांची गरज असते. अश्या छोट्या गोष्टींची पूर्तता फक्त आंतरिक जिऱ्हाळा आणि त्यांना वेळ देऊन होऊ शकते. त्यासाठी त्यांच्याशी connected

राहणे गरजेचे असते. त्यांना वेळ द्यावा लागतो, त्यांच्याशी जिव्हाळ्याच्या गप्पा माराव्या लागतात, जेणेकरून ते एकांतवासाचे दुःख विसरू शकतात, त्यांच्या शारीरिक व्याधी विसरू शकतात आणि मग त्यांना जगण्याची जणू नवीन उमेद मिळते.

Connectedness मुळे एक bond तयार होतो, ऋणानुबंध वृद्धिंगत होऊन हे रेशमीबंध चिरकाल टिकतात.

त्यासाठी त्या भेटत वर्तमानात राहायला हवे,

"Being present is being connected to all the things."

"When we become connected to others, we become better person too."

Contact आणि connected मधील फरक अधोरेखित करणारी एक छोटी गोष्ट आहे.

रामकृष्ण मिशन मधील एक संन्यासी न्यूयॉर्क मध्ये असताना, एका प्रसिद्ध पत्रकार त्याची मुलाखत घेत होता. त्या पत्रकाराने ठरल्याप्रमाणे मुलाखत सुरु केली. त्याने विचारलं, "महाशय आपण आपल्या भाषणात contact म्हणजे संपर्क आणि connection म्हणजे संजोग असे सांगितले, हे जरा गुंतागुंतीचे वाटते, आपण जरा सविस्तरपणे सांगाल का?"

त्या संन्याशाने स्मित हास्य केले आणि थोडे विषयांतर करत त्या पत्रकाराला विचारले, "आपण न्यूयॉर्कचे ना?"

पत्रकार: होय.

संन्यासी: आपल्या घरी कोणकोण असते?

पत्रकार: आईचे निधन झाले. वडील आणि तीन भाऊ आणि एक बहीण आहे.

संन्यासी: आपण आपल्या वडिलांशी संपर्कात आहात काय?

पत्रकार थोडा रागावला.

संन्यासी: आपण आपल्या वडिलांना शेवटी कधी भेटलात ?

पत्रकार(रागाने): महिनाभर आधी

संन्यासी: आपण आपल्या भावंडाना कधी भेटलात? काही कुटुंब संमेलन वगैरे?

आता जणू संन्यासी मुलाखत घेत होते.

दीर्घ श्वास टाकत पत्रकार उत्तराला, "दोन वर्षांपूर्वी ख्रिस्तमसला."

संन्यासी: किती दिवस तुम्ही सोबत घालवले?

पत्रकार: तीन दिवस.

संन्यासी: त्या तीन दिवसांत किती काळ तुम्ही वडिलांजवळ बसून घालवला?

तुम्ही न्याहारी, जेवण अथवा रात्रीचे जेवण एकत्र केले का?

आपली प्रिय पत्नी दुरावल्यानंतर लाभलेल्या एकांतवासाविषयी त्यांच्याशी विचारपूस केली का?

त्या पत्रकाराच्या डोळ्यात अश्रू दाटले आणि भावनाविवश झाला. त्यावेळी संन्याशाने त्याचा हात हाती घेत समजावले, "मित्रा, उदास होऊ नकोस पण हेच contact आणि connected मधील फरक दर्शवणारे उत्तर आहे. तुझा तुझ्या वडिलांशी contact आहे मात्र दुर्दैवाने तू त्यांच्याशी connected नाहीस. तू त्यांच्याशी connected तेव्हा होशील जेव्हा त्यांच्या सोबत आत्मीयतेने वेळ घालवशील, त्यांच्या सोबत जेवशील, त्यांना तुझ्या मायेच्या स्पर्शाने, त्यांना जवळ करत त्यांच्याशी प्रेमाने हितगुज करशील. अश्या भेटीत जणू दोन आत्म्यांचे मीलन होईल. त्या भेटीत आत्मीयता असेल. तो पत्रकार अक्षरशः रडला आणि म्हणाला, "आज तुमच्यामुळे मला contact आणि connected मधील फरक कळला.

This is the reality of today's life. Whether we are at home or in society, everybody has lots of contacts but there is no real connection, No communication. Everybody is busy in his or her own world. Let's not maintain just "Contact" but let's remain "Connected", Caring, Sharing and spending time with all our dear ones.

'The monk in the story none other than SWAMI VIVEKANANDA.'

-मनोज कुरुंभटी